

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

(μέ δύο πίνακες)

Στόν Ν. Μ. Παναγιωτάκη

Ἡ πολύκλαυστη συντριβή τῶν βυζαντινῶν στίς 26 Ἰουλίου 811 ἀπό τόν Βούλγαρο ἡγεμόνα Κροῦμο, ὁ θάνατος τοῦ Αὐτοκράτορα Νικηφόρου Α΄ καί ἡ ἐξόντωση τοῦ ἀνθους τοῦ στρατοῦ καί τῆς διοίκησης τοῦ Βυζαντίου ἐπηρέασε βαθιά τόν βυζαντινὸ κόσμο. Ὁ σύγχρονος πρὸς τὰ γεγονότα αὐτὰ Θεοφάνης ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὅτι “πᾶσά τε ἡ τῶν χριστιανῶν καλλονὴ διεφθάρη”¹. Πολὺ νωρὶς ἡ μεγάλη σφαγὴ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὸν εἰδωλόατρη Βούλγαρο ἡγεμόνα μετέτρεψε τὰ θύματα σὲ μάρτυρες τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ἡ μνήμη τους εἰσήχθηκε στὸ Συναξάριο τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως (26 Ἰουλίου)².

Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς διασωθέντες ἀπέδωσαν τὴ σωτηρία τους σὲ θαῦμα, ντύθηκαν τὸ μοναχικὸ σχῆμα καί ἀφιερώθηκαν στόν θεό. Ἡ θαυματουργὴ διάσωσή τους ἔδωσε τὴ διδακτικὴ ὕλη σὲ ψυχωφελεῖς διηγήσεις πού φαίνεται ὅτι εἶχαν μεγάλη διάδοση. Διασώζεται μία τέτοια διήγηση τοῦ Νικολάου στρατιώτη, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ διάσωσή του “ἀπελθὼν ἐν μοναστηρίῳ, ἔλαβε τὸ ἅγιον σχῆμα καί τῷ Θεῷ γνησίως δουλεύσας ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς γέγονε διακριτικώτατος καί μέγας πατήρ”³. Ἡ διήγηση αὐτὴ τοῦ Νικολάου “τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν” ἢ σχολαρίου περιλήφθηκε παρεκβατικὰ στόν βίο τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Στουδίτου († 4 Φεβρ. 868)⁴.

1. Ἐκδ. De Boor, I. σ. 491.4-24, ἰδ. 13-14. Βλ. τώρα P.E. Níavis, *The Reign of the Byzantine Emperor Nicephorus I (AD 802-811)*, Athens, 1987, σσ. 234-48 καί Ε. Κυριάκης, *Βυζάντιο καί Βούλγαροι (7ος-10ος αἰ.)*. Συμβολὴ στήν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Βυζαντίου, Ἀθήνα, 1993, σσ. 103-6.

2. Βλ. *BHG*³, no. 2263 καί *Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae, Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, ed. H. Delehaye, Bruxellis, 1902, στήλ. 846-48. Πβλ. καί *Μηνολόγιον Βασιλείου Βουλγαροκτόνου*, *PG* 117, στήλ. 556.

3. *Synaxarium*, δ.π. 24 Dec., στ. 341.21-344.35. *BHG*³, no. 2311. Στίς ἀρχές τοῦ 10ου αἰ. θά μαρτυρήσει καί ἄλλος στρατιωτικὸς ἅγιος Νικόλαος, ὁ Νέος τῆς Βουναίνης. Βλ. Δ.Ζ. Σοφιανοῦ, Ἅγιος Νικόλαος ὁ ἐν Βουναίνῃ - Ἀνέκδοτα κείμενα, ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Μεσαιωνικῆς Θεσσαλίας (I΄ αἰών), Ἐν Ἀθήναις, 1972. Τοῦ ἴδιου, “Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος τῆς Βουναίνης (I΄ αἰ.)...”, *Μεσαιωνικά καί Νέα Ἑλληνικά* 2 (1986), 71-148 καί 359-61.

4. Βλ. *PG* 105, στ. 893B-897D, *BHG*³, no. 1365.

και διασώθηκε σε αρκετά χειρόγραφα. Μεμονωμένη στον Πατριακό κώδικα 17, φφ. 202-204, την άνευρε και έξέδωσε ο 'Αθανάσιος Κομίνης¹. 'Η ψυχωφελής αυτή διήγηση ύπάρχει ακόμη και σε ρωσική παραλλαγή, όπου, βεβαίως, ο άγιος αναφέρεται ως Σλάβος². Κατά τον 16ο αιώνα και αργότερα φαίνεται ότι ή διήγηση αυτή έγινε αρκετά δημοφιλής, αν κρίνουμε από τον αριθμό των χειρογράφων που τή διασώζουν.

'Ο Νικόλαος "από στρατιωτών" πέρασε στην εικονογράφηση και κατετάχθη μεταξύ των στρατιωτικών άγιων³. 'Ιδιαίτερα στην περιοχή της 'Ηπείρου ο άγιος Νικόλαος "ο από στρατιωτών" εικονίζεται σε ένα αριθμό μονών και εκκλησιών, όπως το καθολικό της μονής των Φιλανθρωπηνών του 1542 (βλ. πίν. 2), την εκκλησία Μεταμορφώσεως στη Βελτσίστα, τον άγιο Νικόλαο στη Βίτσα και άλλου⁴.

'Ο Léon Glugnet εξέδωσε το 1902 τρεις παραλλαγές της διηγήσεως του άγιου Νικολάου από χειρόγραφο του 13ου, 15ου και 17ου αιώνα, ενώ παρέθεσε το κείμενο και από τον 'Συναξαριστήν' των δώδεκα μηνών του ένιαυτου (Βενετία, 1819)⁵. Στην παρούσα μελέτη εκδίδουμε μία άδημοσίευτη παραλλαγή του βίου από χειρόγραφο της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, Add. 34,554, του 16ου αιώνα (βλ. πίν. 1), του όποιου συνοπτική περιγραφή έγινε από τον E.J.L. Scott, (Λονδίνο, 1901)⁶. Δίνουμε στη συνέχεια κωδικολογική περιγραφή του.

1. Α. Κομίνης, "Απληχίσεις βυζαντινοβουλγαρικών συγκρούσεων εις άγιολογικά κείμενα", *ΕΕΒΣ* 35 (1966-67), 215-222, κείμενο σσ. 220-22.

2. Βλ. L. Glugnet, "Histoire de saint Nicolas soldat et moine", *Revue de l'Orient Chrétien* 7 (1902), 321.

3. Για τους κυριότερους στρατιωτικούς άγίους της βυζαντινής περιόδου βλ. το έργο του H. Delehaye, *Les légendes grecques des saints militaires*, Paris, 1909, όπου όμως δεν γίνεται αναφορά στον άγιο Νικόλαο στρατιώτη.

4. Βλ. Μ. Γαρίδης-Α. Παλιούρας, *Μοναστήρια νήσου 'Ιωαννίνων, Ζωγραφική, 'Ιωάννινα*, 1993, πίν. 148, σ. 98. Angélique Stavropoulou-Makri, *Les peintures murales de l'église de la Transfiguration à Veltsista (1568) en Epire et l'atelier des peintres Kondaris*, Ioannina, 1989, σ. 125 και σημ. 650, πίν. 50b. 'Αναστασία Γ. Τούρτα, *Οί ναοί του άγιου Νικολάου στη Βίτσα και του άγιου Μηνά στο Μονοδέδροι*, 'Αθήνα, 1991, σ. 158 και σημ. 1310-17, όπου αναφορά και σε άλλες απεικονίσεις του άγιου του 16ου και 17ου αι. Βλ. και πίν. 93α.

5. Βλ. L. Glugnet, "Histoire de saint Nicolas soldat et moine", *Revue de l'Orient Chrétien* 7 (1902), 323-330. *Idem*, *Bibliothèque Hagiographique Orientale*, III. 2, Paris, 1902, 31-33.

6. E.J.L. Scott, *Catalogue of Additions to the Manuscripts in the British Museum in the Years 1894-1899*, London, 1901, σσ. 4-6. Το άγιολογικό περιεχόμενο του κώδικα περιέγραψαν οί C. Van de Vorst et H. Delehaye, *Catalogus codicum hagiographicorum Graecorum Germaniae, Belgii, Angliae* (Subsidia Hagiographica, 13), Bruxellis, 1913, σσ. 272-73.

British Library, Additional 34,554 16ος αἰ.

1. Βίοι ἁγίων, ψυχωφελεῖς διηγήσεις.
2. Χάρτης δυτικὸς σὲ καλὴ κατάσταση μὲ ὀριζόντιες ὑδάτινες γραμμὲς ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους 30 χιλ. καὶ παράσταση ἄγκυρας στὴν ἐσωτερικὴ ὠα.
3. Φύλλα VI + 186 + δ' 200 x 145 χιλ.
Διαστάσεις γραφομένης ἐπιφανείας 140 x 95 χιλ.
15 στίχοι ἀνὰ σελίδα.
Ἀκέφαλος καὶ κολοβός.
4. Περιεχόμενα:
 1. (φφ. 3^r-4^r) Βίος ἁγίου Εὐφραῖμ Σύρου (ἀκέφαλος).
Inc. ... αὐτὸν, καὶ λ(έ)γ(ει) ὁ ἅγιος εὐφραῖμ πρὸς αὐτ(ήν) [BHG³ no. 583 ff.].
 2. (φφ. 4^v-5^v): Περὶ ἀγάπης καὶ διὰκρίσεως λόγος.
Inc. Ἐναν καιρὸν ὑπήγαν τρεῖς ἀδελφοὶ εἰς τὸ θέρος.
 3. (φφ. 6^r-26^r): Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος, τοῦ γενομένου ἰ πάππου μαρί(ας) τῆς βασιλίσσης) κωνσταντίνου τοῦ βασιλέ(ως) (= Κωνσταντῖνος Ε΄) τοῦ καὶ νέου ἰ ἰώβ χρηματίσαντος.
Inc. Βίον εὐάρεστον τοῦ θεοῦ καὶ ζωὴν καθάρια ἀνδρὸς δικαίου βούλωμαι νὰ σᾶς διῆγηθῶ [BHG³ no. 1512].
 4. (φφ. 26^v-43^r): Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου ἀπόστολου θωμά.
Inc. Κατ(ὰ) τοὺς καιροὺς ἐκείνους ὅπου ἦσαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὰ ἰ ἱεροσόλυμα [BHG³ no. 1800 ff.].
 5. (φφ. 43^v-58^v): Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου ἐπίστηθίου φίλου ἠγαπῖμένου, καὶ παρθένου ἰώαννου τοῦ θεολόγου.
Inc. Οὗτος ὁ ἀπόστολος καὶ ευαγγελιστῆς [BHG³ no. 899 ff.].
 6. (φφ. 59^r-71^r): Βίος καὶ πολιτεία, τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰώαννου τοῦ καλυβήτου.
Inc. Βίος καὶ πολιτεία ἀνδρὸς δικαίου βούλωμαι ἀδελφοὶ ἰ ἀγαπιοιτοί, νὰ σᾶς διῆγηθῶ [BHG³ no. 868 ff.].
 7. (φφ. 71^v-84^r): Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰπατίου.
Inc. Κατ(ὰ) τοὺς καιροὺς ἐκείνους ὅπου εὐάσιλευσεν [BHG³ no. 759c].
 8. (φφ. 84^v-95^r): Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου ἀλεξίου τοῦ ἀν(θρώπ)ου τοῦ θεοῦ.
Inc. Εἰς ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας ὀνουρίου καὶ ἀρκαδίου [BHG³ no. 51q].

9. (φφ. 95^v-117^v): Βίος και πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις π(ατ)ρ(ό)ς ἡμῶν νύμφωνος τοῦ ἐρημίτου.

Inc. Ὁ μακάριος καὶ δούλος τοῦ θεοῦ ὁ ὄσιος π(ατ)ήρ ἡμ(ῶν) νήφων [BHG³ no. 1372a].

10. (φφ. 117^v-129^r): Ψυχωφελεῖς διηγήσεις.

α. (φφ. 117^v-119^r): (Περὶ ἱερέως οἰνοπότου).

Inc. Ἐν τοῖς χρόνοις ὅπερ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος μεγαλομάρτης μαρκοῦριος. Ἰ Ἦτον τῆς ἱερείς ἐν τῇ αὐτοῦ χώρα μέθυσος πάνυ. (Στὰ περιεχόμενα στὴν ἀρχὴ λέγει μερκούριος).

[Ἔκδ. St. Binon, *Documents grecs inédits rel. a S. Mercure de Cesarée*, Louvain, 1937, σσ. 173-74].

β. (φφ. 119^r-120^r) (Διήγηση περὶ ληστοῦ καὶ δολοφόνου): Ἔτεροι διήγησις ἰ ἀκούσατ(ε) μεγάλην καὶ θαυμαστήν ἐκδίκησιν ὃ ἰ ἔκαμεν ὁ θε(ε)ός εἰς ἓναν ληστήν καὶ φωνέαν :-

Inc. Ἐνας κλέπτῃς καὶ φονέ(ας) ἓναν καιρόν, ὑπήγεν καὶ ἔπεσεν ἰ εἰς ἓνα καστρότιχον.

γ. (φφ. 120^r-121^v) (Διήγηση περὶ σκύλλου ἀναγνωρίζοντος κλέπτες): Ἔτερι διήγησις:

Inc. Ἄλλος τίς ἦτον πραγματευτής καὶ ἦχεν κοντά του ἓνα σκυλάκι ἰ μίκρ(όν).

δ. (φφ. 121^v-122^v) (Παραλλαγή τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀρίωνος): Ἔτεροι διήγησιν θαυμαστήν ἀκούσατ(ε).

Inc. Εἰς τὸν παλαιὸν καιρόν ἦτον ἓνας ἀπὸ τὰς ἀθήνας καὶ ἔιπεξεν τ(ήν) λύραν.

ε. (φφ. 122^v-123^r) (Περὶ κεφαλῆς νεκροῦ ποῦ τιμώρησε κάποιον ποῦ τὴν προπηλάκιζε): Ἔτερι διήγησις.

Inc. Ἄλλος πάλιν, εὔρηκα γεγραμμ(έν)ον εἰς τὰ βιβλία μου ὅτι ἐδιάλβενεν ἓνας εἰς ἓναν τόπον.

στ. (φφ. 123^r-124^v) (Περὶ ἱερέως σφετεριστῆ χρημάτων): Ἔτεροι διήγησις.

Inc. Ἀκούσατ(ε) πάλιν καὶ ἄλλο ὅπου ἔκαμεν ὁ πανάγαθος θε(ε)ός.

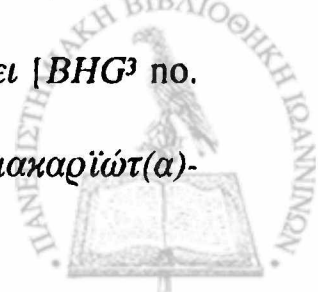
ζ. (φφ. 125^r-129^r): Περὶ τοῦ ἀσκητοῦ ὁποῦ ἔκαμεν δέησιν μ(ε)τ(ὰ) τινός θέλει κατοικήσει εἰς τοῦς αἰώνιους μονᾶς (i.e. Theodosius jun. anachoreta).

Inc. Γέρων τίς ἐκάθετον εἰς τ(ήν) ἔρημον [BHG³ no. 1445v].

11. (φφ. 129^v-137^v): Μαρτύριον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἰάματικοῦ νικήτα.

Inc. Ὁ τῆς ἀληθείας λόγος πρόςκαλεῖται πάντας καὶ λέγει [BHG³ no. 1345].

12. (φφ. 138^r-139^v): Ἐρώτιση πέτρου μοναχοῦ πρὸς τὸν μακαριώτ(α)-

τ(ον) γρηγόριον τὸν διὰλοιγον πάπας ρώμ(ης) τῆς πρεσβυτέρας. Τὶ δύ-
νονται αἱ λειτουργίαι νὰ ὠφελήσουν τᾶς ψυχὰς τῶν ἁμαρτωλῶν μ(ε)τ(ὰ)
τῶν θάνατον αὐτῶν.

Inc. Ἐὰν τὰ ἁμαρτήμ(α)τ(α) τοῦ ἀνθρώπου ὁποῦ εἶναι ἀσυγχώρητα.

13. (φφ. 139^v-141^r): Ἄλλο πάλ(ιν).

Inc. Ἐνας ἄρχοντας εἰς τὴν νικομίδι(αν).

14. (φφ. 141^v-144^r): Τοῦ ὁσίου π(α)τρ(ὸ)ς ἡμῶν νικολάου μοναχοῦ τοῦ
στρατοῦ.

Inc. Οὗτος ὁ ἐναγίους π(α)τρ(ὸ)ς ἡμῶν νικόλαος ἦτον στρατιώτης
[BHG³ no. 2311].

15. (φφ. 144^v-152^r): Περὶ τοῦ ἀρνησαμένου ἐγράφωσ τὸν χ(ριστὸ)ν. καὶ
συνετάχθη ἰ εἰς τὸν διάβολον· καὶ ἐσώθη(η) ὑπὸ τοῦ ἁγίου βασιλείου.

Inc. Οὗτος ὁ μέγας βασιλείος· ἀρχιἐράτευε εἰς τ(ὴν) καισάρ(ια)ν.

16. (φφ. 152^r-156^v): Λόγος ὀφελήμος ὅτι ἐὰν θέλει ὁ δαίμων δύναται(αι)
νὰ σωθῆ.

Inc. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους πατέρες μέγ(ας) καὶ προδρατικός.

17. (φφ. 157^r-164^r): Διήγησις ὀφελήμος, τοῦ ὁσίου π(α)τρ(ὸ)ς ἡμ(ῶν)
ἰσαΐου τοῦ ἀναχωριτοῦ.

Inc. Εἶπεν ὁ ἅγιος ἰσαΐας ὅτι ἐκάθου μία τῶν φορῶν [BHG³ no.
1445r].

18. (φφ. 164^v-169^v): Κολοβὸς στὸ τέλος: Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσί(ας)
μ(η)τρ(ὸ)ς ἡμῶν μαρίας τ(ῆς) μετονομασθήσ(ης) μαρην(ος).

Inc. Εἰς τὸν καιρ(όν) ἐκείνον· ἦτον τις ἄνθρωπος τὸ ὄνομά του εὐγέ-
νιος [BHG³ no. 615d].

19. (φφ. 170^r-186^v): Ἀκέφαλη καὶ κολοβὴ διήγησις περὶ τῆς Ἁγίας Ἐλέ-
νης καὶ τοῦ ταξιδίου της στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ Τιμίου
Σταυροῦ καὶ ἐν συνεχεία στὴν Κύπρο.

Inc. [Ἐλυ]πηθ(η) πολλά, πῶς εὔρεν τοιοῦτον ὠραῖ(ον) τόπον ἔρημον.

Des. Ὁ ἅγιος ἐπαφρὰς ἐκ τῶν εὐδομήκοντ(α) ἀποστόλων. ἢ ...

[Ἐκδ. Θ. Παπαδόπουλλος, “Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ Πα-
τριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ἁγίας Ἐλένης εἰς Παλαιστί-
νην καὶ Κύπρον”, *Νέα Σιών* 47 (1952), 12-30].

5. Γραφείας:

Τὸ χειρόγραφο δὲν διασώζει βιβλιογραφικὸ ἢ σύγχρονο κτητορικὸ ση-
μείωμα, ἀφοῦ ἀπώλεσε φύλλα στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Χρονολογεῖται
ὁμως ἀπὸ τὸν τύπο τῆς γραφῆς του στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 16ου αἰώνα.
Γράφτηκε ἀπὸ ἕναν ἀνώνυμο γραφέα ὁ ὁποῖος φαίνεται παρέφρασε μέ-
ρος τῶν ψυχωφελῶν διηγήσεων. Πρβ. φ. 122^v : “Ἄλλος πάλιν, εὔρικα γε-

γραμ(μένον) εἰς τὰ βιβλία μου". Τὸ κείμενο βρίθει γραμματικῶν, συντακτικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν λαθῶν καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἀνώνυμος γραφέας ἐγεύθη μόνο στοιχειωδῶς τῶν ἱερῶν γραμμάτων.

6. Γραφή:

Γραφή εὐανάγνωστη, μικρή, ἑλαφρά δεξιοκλινής, μὲ ὑπόξανθο μελάνι καλὰ διατηρημένο. Διακρίνονται τὰ εὐμεγέθη Ε, Κ καὶ Τ.

7. Διακόσμηση:

Ἐρυθρὰ ἀρχικά, ὀρισμένα περιτέχνα, ἀλλὰ καὶ σποραδικὰ ἐρυθρὰ γράμματα ἀπαντοῦν ἐντὸς κειμένου. Ἐπίτιτλα κοσμήματα ἐρυθρὰ ἢ φαιὰ ἀπαντοῦν στὰ φύλλα: 4^v, 6^r, 28^v, 43^v, 59^r, 117^v, 125^r, 129^v, 138^r, 141^v, 144^v καὶ 157^r. Στὸ ἄνω μέρος των φύλλων 71^v, 84^v, 95^v, 164^v, ὅπου καὶ ἀρχὴ κειμένων, προβλέφθηκαν χώροι γιὰ ἐπίτιτλα κοσμήματα ποὺ δὲν ἔγιναν ποτέ. Μικρὴ ἐρυθρὰ σφραγίδα μὲ τὴν ἐπιγραφή: *BRITISH | MUSEUM* ἀπαντᾷ στὰ φφ. 1^r, 4^r, 26^r, 58^v, 95^v, 124^v, 186^r.

8. Στάχωση:

Τὸ χειρόγραφο διέσωζε μέχρι πρόσφατα στάχωση 19ου αἰώνα μὲ φαιὸ δέρμα ποὺ ἐπικάλυπτε χαρτόνι. Ἀνεσταχώθη ἐκ νέου τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1992 διὰ σανίδων πάχους 4 χιλ. καλυμμένων μὲ μουσαμά χρώματος γαλάζιου. Οἱ τέσσερις γωνίες μὲ τριγωνικὸ μαῦρο δέρμα. Στὴ ράχη, ἡ ὁποία εἶναι μὲ μαῦρο δέρμα, ἀνεγράφη μὲ χρυσὰ γράμματα: *LIVES | OF | SAINTS | (IN GREEK)*. | Στὸ μέσο: *BRITISH | LIBRARY*. | Καὶ πιὸ κάτω: *ADDITIONAL | MS. | 34554*. Κατὰ τὴν πρόσφατη ἀναστάχωση τὸ χειρόγραφο συντηρήθηκε καὶ προστέθηκαν 4 χονδρὰ χαρτῶα ὑποκίτρινα παράφυλλα στὴν ἀρχὴ καὶ 3 στὸ τέλος. Δὲν διασώθηκαν ἴχνη τῆς παλαιότερης σταχώσεως.

9. Τετράδια:

Δὲν διασώζεται ἀρίθμηση τῶν 25 τευχῶν τὰ ὁποῖα εἶναι δυάδια, τριάδια, τετράδια καὶ πεντάδια ὡς ἑξῆς: 1 x 2 (2), 2 x 6 (14), 1 x 10 (24), 11 x 8 (112), 1 x 6 (118), 6 x 8 (166), 1 x 6 (172), 1 x 8 (180), 1 x 6 (186). Τὸ χειρόγραφο ἀπώλεσε 26 φύλλα στὴν ἀρχὴ καὶ ἄγνωστο ἀριθμὸ στὸ τέλος. Ἐνα φύλλο ἐξέπεσε μετὰ τὰ φύλλα 112, 118 καὶ 180. Ἐνα τουλάχιστο δίφυλλο ἐξέπεσε μετὰ τὸ φύλλο 169. Ἡ ἀρίθμηση τῶν σελίδων (53-420) εἶναι μεταγενέστερη. Τὰ φύλλα 1^r καὶ 2^v παρέμειναν λευκά.

10. Μεταγενέστερα Σημειώματα:

[1] Στὰ φύλλα 1^v-2^v προστέθηκε ἀπὸ μεταγενέστερο χέρι καὶ μετὰ τὴν

ἀπώλεια τῶν φύλλων πού ἀναφέραμε πιο πάνω ἕνας ἐλλιπής πίνακας τῶν περιεχομένων, γραμμένος μὲ ξανθὸ μελάνι, προφανῶς κατὰ τὴν ἀναστάχωση τοῦ 19ου αἰώνα.

[2] Στὸ νῦν πρόσθιο παράφυλλο I^r μὲ βαθὺ μαῦρο ἐκτύπωμα: *ADD. MS. 34554*.

[3] Μετὰ τὴν πρόσφατη ἀναστάχωση καὶ εἴτε γιὰτι βρισκόταν στὸ καλυμμένο ἐσωτερικὸ μέρος τῆς σταχώσεως, ἢ ἴσως καὶ ἀπὸ ἄλλο χειρόγραφο ἐπικολλήθηκε τεμάχιο περγαμνῆς ὑποκίτρινης στὸ παράφυλλο IV^v, ὅπου ἀναγράφεται μὲ ὑπόξανθο μελάνι: *Iohannis Fordonij | Scoto-Chronicon | imperfectum*¹.

11. Ἱστορία τοῦ Χειρογράφου:

Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ γράφτηκε τὸν 16ο αἰώνα, πιθανὸν στὴν Παλαιστίνη ἢ τὴν Κύπρο. Στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα ἦταν ἑστὰ χεῖρα κάποιου Σ. Μουσοῦρη πού τὸ πώλησε στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1894, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ ἐξῆς σημεῖωμα στὸ πρόσθιο παράφυλλο VI^r: *Purch(ase)d of S. Moussouris. | 17 April, 1894*.

12. Βιβλιογραφία:

E.J.L. Scott, *Catalogue of Additions to the Manuscripts in the British Museum in the Years 1894-1899*, London, 1901, σσ. 4-6.

C. Van de Vorst et H. Delehaye, *Catalogus codicum hagiographicorum Graecorum Germaniae, Belgi, Agliae* (Subsidia Hagiographica 13), Bruxellis, 1913, σσ. 272-73.

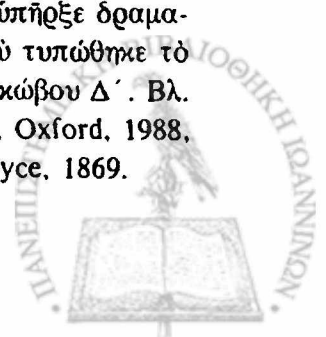
R.M. Dawkins, "On a Hagiographical Source used by Leontios Machairas", *Κυπριακὰ Χρονικά* 11 (1935), 10-23.

Leontios Machairas, Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle', ed. R. M. Dawkins, Oxford, 1932, vol. II, σσ. 12-14.

Θ. Παπαδόπουλλος, "Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ἁγίας Ἑλένης εἰς Παλαιστίνην καὶ Κύπρον", *Νέα Σιών* 47 (1952), 1-3.

Κ. Π. Κύρρης, "Χαρακτηριστικὰ τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας κατὰ τὴν

1. Ὁ John Ford, πού προφανῶς ἀναφέρεται ἐδῶ, (1586-μετὰ τὸ 1639), ὑπῆρξε δραματικὸς συγγραφέας καὶ τὸ ἔργο του "The Chronicle of Perkin Warbeck", πού τυπώθηκε τὸ 1634, ἐμπεριέχει ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σκωτίας Ἰακώβου Δ'. Βλ. *The Oxford Companion to English Literature*, new ed. by Margaret Drabble, Oxford, 1988, σσ. 361-62 καὶ 755. Βλ. ἐπίσης *The works of John Ford*, ed. Gifford, rev. Dyce, 1869.

πρώιμη Βυζαντινή περίοδο”, *Πρακτικά Συμποσίου Κυπριακής Ιστορίας (Λευκωσία 2-3 Μαΐου 1983)*, Ίωάννινα 1984, σ. 24.

C.P. Kyrris, *History of Cyprus*, Nicosia, 1985, σ. 162.

Π. Κυρμίτσης, “Χειρόγραφα τῆς Βρετανικῆς βιβλιοθήκης ἀναφερόμενα εἰς τὴν Κύπρον”, *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 50 (1987), 105-106.

R. Browning, “Notes on Greek Manuscripts of Cypriot Provenance or Connection in the Libraries of Great Britain”, *Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου* 17 (1987-88), 116.

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο *

e codice Londinensi, B.L. Add. 34,554, saec. xvi, (ff. 141^v-144^r)

[φ. 141^v] Τοῦ ὁσίου π(ατ)ρός ἡμῶν Νικολάου μοναχοῦ τοῦ στρατοῦ.
Δέσποτα εὐλόγησον.

Δικεμβρίου <κδ´ > Λόγος.

Οὗτος ὁ ἐν ἀγίοις πατήρ ἡμῶν Νικόλαος ἦτον στρατιώτης, ἦγουν
5 σπαχής, ὡσάν τοῦ καιροῦ ἐτούτου οἱ σπαχήδες. Ὅμως εἰς τὸν καιρὸν
ἐκεῖνον ἦτον βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ ἔκαμε πόλεμον κατὰ τῶν Βουλ-
γάρων. Ὑπῆγεν καὶ αὐτὸς ὁ στρατιώτης, ὁ Νικόλαος, μετὰ τοῦ φου-
σάτου καὶ ὡσάν ὑπήγαινε εἰς ἓναν τόπον ἐβραδιάστηκεν καὶ ἐμει-
10 νεν εἰς ἓνα ξενοδοχεῖον, ὅπου κονεύουν οἱ ξένοι. Ὁ δὲ οἰκοκύρης
ἐκεῖνου τοῦ ὁσπητίου ἠτοίμασε δεῖπνον καὶ ἐδείπνησε μετὰ τοῦ στρα-
τιώτου. Ὁ δὲ στρατιώτης, ἦγουν ὁ Νικόλαος, ἔκαμε τὴν προσευχὴν
του καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κλῆνην νὰ κοιμηθῆ.

Εἶχε δὲ αὐτὸς ὁ οἰκοκύρης μίαν κόρην καὶ ἐπείραξέ την ὁ ἐχθρὸς
ἡμῶν διάβολος καὶ ἐσηκώθη τρίτη ὥρα τῆς νυκτὸς καὶ ὑπῆγεν εἰς
15 αὐτὸν τὸν δί- || [φ. 142^r] καιον καὶ ἐξύπνησέ τονε καὶ ἐπαρεκάλει
αὐτὸν νὰ κάμη μετ' αὐτὴν τὴν αἰσχρὰν σμίξιν. Ὁ δὲ ἅγιος τῆς λέ-
γει: “Ὑπαγε ἀπὸ σιμά μου καὶ παῦσε τὸν σατανικὸν λογισμὸν καὶ
μὴ θέλης νὰ μιάνης τὴν παρθενίαν σου καὶ ἐμένα τὸν ταλαίπωρον
νὰ μέ βάνεις εἰς τὸν φάρυγγα τοῦ Ἄδου καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ-
20 νιον”. Καὶ ὡς ἤκουσεν ἡ κόρη οὕτως ἀνεχώρησεν ὀλίγον καὶ ὡς
ἀπέρασεν ὀλίγην ὥραν ἐσηκώθη καὶ ὑπῆγεν πάλιν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν
ἐδαιμόνιζεν. Ὁ δὲ ἅγιος ὡς εἶδεν ὅτι δὲν τὸν παρατεῖ, ἐκτύπησέ
την καὶ ἐδειρέν την κακὰ καὶ ἀπεδιώξέ τηνε. Ἀλλὰ τοῦ διαβόλου
τὸν ἔρωταν δὲν ἠμπόρειε νὰν τὸν ἐβγάλη ἀπὸ πάνω της. Μόλις
25 ὑπῆγεν καὶ τὴν τρίτην φορὰν εἰς αὐτὸν λέγει της ὁ ἅγιος: “Ταλαί-
πωρη κόρη ἐβλέπω ὅτι εἶσαι γεμάτη ἐντροπῆ<ν> καὶ δὲν ἐβλέπεις
ὅτι οἱ δαίμονες ταράσ<σ>ουν τὴν καρδίαν σου διὰ νὰ βάλουν τὴν
ψυχὴν σου εἰς μεγάλην κόλασιν καὶ νὰ φθείρης καὶ τὴν παρθενίαν

4 cod. π(ατ)ρ(ός) 8 cod. ὑπήγανε 10 ὁσπητίον Λατιν. hospitium. Πβλ. Γ. <Σ>φραντζῆ. *Chronicon Minus*, PG 156, στήλ. 1060-61.

* Τὸ κείμενο γέμει λαθῶν. Γίνεται σωπηρὰ ἀποκατάσταση τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς στίξεως. Ὅλες οἱ ἄλλες διορθώσεις ἐμφανίζονται στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση πολλῶν προβλημάτων τοῦ κειμένου πολὺτιμη ἦταν ἡ βοήθεια τοῦ συναδέλφου Γ.Κ. Μαυρομάτη.

σου και να γένης γέλιον τοῦ κόσμου και να ἐντροπιάσης και τὸ γέ-
 30 νος σου και ἢ [φ. 142^v] να εἶσαι πάντα ὄνειδισμένη. Δὲν ἐβλέπεις
 ἐγὼ ὅπου ἔτυχα εἰς τὸ σπίτι σας ὅτι ὑπαγαίνω εἰς πόλεμον να χύ-
 σω τὸ αἷμά μου και παρακαλῶ τὸν θεόν, ὅπως ἠδύναμαι, τοῦ να
 με βοηθήση και ἐσὺ λέγεις να μιάνω τὴν σάρκα μου. Καὶ ἐὰν κά-
 μω και αὐτὴν τὴν ἀνομίαν πῶς να με βοηθήση ὁ θεός;” Ταῦτα εἶπεν
 35 ὁ ἅγιος τῆς κόρης και περισσότερα. Καὶ ὡς ἤκουσεν ἡ κόρη τὰ τοι-
 αῦτα ἀνεχώρησεν και ὑπῆγεν. Ὁ δὲ ἅγιος ἐσηκώθη και ἔκαμεν προ-
 σευχὴν και ὑπῆγεν τὸν δρόμον του.

Τῇ δὲ ἄλλῃ νύκτα ἔπεσεν να κοιμηθῆ και ἐβλέπει εἰς τὸ ὄραμά
 του ὅτι πῶς εὐρέθη εἰς ἓναν τόπον εὐμορφον και σιμά του ἐκάθε-
 40 τον ἓνας αὐθέντης και εἶχε τὸ δεξιὸν του ποδᾶρι ἀπάνω εἰς τὸ ζερ-
 βόν. Καὶ λέγει τοῦ ἁγίου ἐκεῖνος ὁ αὐθέντης:

—“Ἐβλέπεις τὰ φουσάτα ὅπου πολεμοῦνε; Ποιοὶ εἶναι ὅπου νι-
 κοῦνε;”

— Λέγει ὁ ἅγιος: “Ναὶ ἐβλέπω ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κόφτουν τοὺς
 45 Βουλγάρους.”

— Καὶ λέγει ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἅγιον: “Κοίταξέ με ἐδῶ”. Ὁ δὲ
 ἅ- ἢ [φ. 143^r] γιος ἐγύρισε πρὸς αὐτὸν και ἐβλέπει και ἔβαλεν ὁ
 αὐθέντης ἐκεῖνος τὸ ποδᾶρι τὸ δεξιὸν κάτω και τὸ ζερβόν ἀπάνω
 εἰς τὸ δεξιόν. Καὶ πάραυτα ἐβλέπει ὁ ἅγιος τοὺς Βουλγάρους και
 50 κόφτουν τοὺς Ῥωμαίους.

— Καὶ ὡσὰν ἔπαυσεν ὁ πόλεμος, λέγει ἐκεῖνος ὁ αὐθέντης τοῦ
 ἁγίου: “Τί ἐβλέπεις τώρα εἰς τὸν πόλεμον;”

— Ὁ δὲ λέγει: “Ἐβλέπω και εἶναι ὄλος ὁ κάμπος γεμάτος ἀπὸ
 τὰ κορμῖα τῶν Ῥωμαίων σφαγμένα και εἰς ἓνα τόπον ἐβλέπω και
 55 εἶναι ἄδειος ἕως ἀνθρώπου ἐνοῦ ἄπλωσιν και ἐπρασίνιζε ὁ τόπος
 ἐκεῖνος ἀπὸ τὰ χορτάρια”.

— Καὶ λέγει τοῦ αὐθεντὸς ἐκεῖνου: “Ἐβλέπω ὄλην τὴν γῆν γε-
 μάτην ἀπὸ τὰ κορμῖα τῶν σφαγμένων και ἓνας τόπος ἕως ἐνοῦ
 ἀνθρώπου ἄπλωμα εὐκαιρος”.

— Τότε ὁ φοβερός αὐθέντης ἐκεῖνος εἶπεν τοῦ στρατιώτου: “Και
 τί λογίζεις να εἶναι ὁ τόπος ἐκεῖνος εὐκαιρος ὅπου πρασινίζει;”

— Ὁ δὲ ἅγιος λέγει: “Ἀμαθῆς εἶμαι, κύριε μου, και δὲν ἤξεύ-
 ρω”.

— Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ φοβερός ἐκεῖνος πρὸς αὐτόν: “Ἐβλέπεις ὁ

65 εὐκαιρος ὁ τόπος ὁποῦ ἥ [φ. 143^v] πρασινίζει ὡσάν λιβάδι εἶναι
 ὁ τόπος ὁ δικός σου. Αὐτοῦ ἐμελλες καὶ ἐσὺ νὰ κοπῆς. Καὶ διὰ νὰ
 θανατώσης τὸν τριπλὸν ὄφιν, ἤγουν τὸν διάβολον, ὁποῦ ἦλθε τὴν
 ἀπερασμένην νύκταν τρεῖς φορές νὰ σέ πλανέσῃ καὶ νὰ σέ δελεάσῃ,
 καὶ ἐσὺ τὸν ἐπλάνεσες καὶ τὸν ἀπέκτεινες καὶ δι' αὐτὸ ἐλευθέρωσες
 70 τὴν ζωὴν σου καὶ τὴν ψυχὴν σου. Καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος εὐκαι-
 ρος ὁποῦ τὸν ἐβλέπεις μαζὶ καὶ τὸ στρωσίδι σου. Λοιπὸν ἂν μὲ δου-
 λεύσης ἀπὸ τὴν σήμερον ἐμπιστευμένα δὲν θέλει σέ κυριεύσει ὁ φυ-
 σικὸς θάνατος”.

Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ἀπὸ τὸν φόβον του ἐτρόμαξεν καὶ ἐξύπνησεν.
 75 Καὶ ἐσηκώθη καὶ ἔκαμεν τὴν προσευχὴν του καὶ ἐστράφη μιᾶς ἡμε-
 ροῦ δρόμον ὀπίσω καὶ ἀνέβη ἀπάνω εἰς ἓνα βουνὸ καὶ ἔκαμε πάλιν
 τὴν προσευχὴν του καὶ ἐδέετον τοῦ θεοῦ περὶ τοῦ φουσατοῦ.

Καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὲς κλεισοῦρες τῶν Βουλγάρων καὶ οἱ
 Βούλγαροι ἀνέβησαν εἰς τὸ βουνὸ ἀπάνω ἕνδεκα χιλιάδες πλέον καὶ
 80 ὀλιγότεροι. Καὶ ἐπαραφύλαξαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐκατέσφα-
 ξαν αὐτούς, ὅτι ἐδυνάμωσαν οἱ Ῥωμαῖ- ἥ [φ. 144^r] οἱ. Καὶ ἐστρά-
 φησαν οἱ Βούλγαροι εἰς τὲς χῶρες καὶ ἐγλύτωσαν. Ὑστερον δὲ πάλιν
 ἐδυνάμωσαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἐπῆγαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ
 ἐθανάτωσαν καὶ ἐκατέκοψαν αὐτοὺς μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Νικη-
 85 φόρου.

Τότε ὁ δίκαιος, ὡσάν εἶδε τὴν καταδίκην, ἐνθυμήθη τοῦ ὁράμα-
 τος ὁποῦ εἶδε καὶ εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ὑπέστρεψε ἀπὸ ἐκεῖ κλαί-
 ων καὶ ὀδυρόμενος. Καὶ ἄφηκεν τὴν στρατιωτικὴν, ἤγουν ἔριξε τὸ
 σπαχηλίκι του, καὶ ἐγένεν καλόγερος καὶ ὑπῆγεν εἰς μοναστήριον
 90 καὶ ἔλαβε τὸ ἅγιον σχῆμα καὶ ἐδούλευσεν τῷ θεῷ ἐμπιστευμένα ἐπὶ
 μερικὸς χρόνους καὶ ἐγένη διακριτικώτατος καὶ μέγας πατήρ.

Τοῦ ἁγίου πρεσβείαις ἐλέησον ἡμᾶς ἀμήν.

72 ἐμπιστευμένα scr.: cod. ἐνεπίστευμένα cf. et lin. 90 79-80 cod. χιλιάδας ... ὀλι-
 γοτέρους 87 cod. καὶ ἀπε ὑπέστρεψε delevi 91 cod. διάκρικώτατος

78-85 Πβλ. Theophanes (ed. De Boor), I, 490,8-491,26. I. Dujčev, “La chronique byzantine
 de l’an 811”, *Travaux et Memoires* 1 (1965), 210,1-216,86.

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A. Δομή

Ἡ σύντομη αὐτὴ ψυχωφελὴς διήγηση, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν καταληκτικὴ φράση, προοριζόταν ὡς ἀνάγνωσμα τραπέζης σὲ μοναστήρι καὶ ἦταν κατάλληλη πρὸς νουθεσίαν τῶν μοναχῶν, ἰδιαίτερα τῶν νέων καὶ σκανδαλιζομένων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγή (στ. 4-12), ὅπου παραδίδεται τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο καὶ ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο διαδραματίζονται τὰ γεγονότα τῆς διηγήσεως, δηλ. τὸν Ἰούλιο τοῦ 811, ὅταν ὁ αὐτοκράτορας Νικηφόρος Α΄ ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Τότε ἓνας στρατιώτης, ὁ Νικόλαος, ἀποκόπηκε ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο στράτευμα καὶ μπῆκε σ' ἓνα 'ξενοδοχεῖο', ὅπου ἀφοῦ συνδείπνησε μὲ τὸν ξενοδόχο, προσευχήθηκε καὶ κατακλίθηκε νὰ κοιμηθεῖ.

Τὸ Κύριο Μέρος τῆς διηγήσεως (στ. 13-73) περιλαμβάνει τὸ ἐπεισόδιο τοῦ πειρασμοῦ, στὸ πρόσωπο τῆς θυγατέρας τοῦ ξενοδόχου, καὶ τῆς ἐγκράτειας τοῦ Νικολάου (στ. 13-37). Ὁ συντάκτης τῆς διηγήσεως ἐπιλέγει νὰ μᾶς δώσει τὰ λόγια καὶ τὶς νουθεσίες τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ πανδοχέως. Ἔτσι τὸ κείμενό του γίνεται πιὸ ζωντανὸ καὶ πειστικὸ στοὺς ἀκροατές. Ἀκολουθεῖ ὁ διάλογος ὑπὸ μορφήν ἐνυπνίου τοῦ Νικολάου μὲ τὸν αὐθέντη (στ. 38-73), ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται 'φοβερός', καὶ τοῦ ἐρμηνεύει τὸ θαῦμα τῆς διασώσεώς του ἐξαιτίας τῆς ἐγκρατείας του. Ὁ διάλογος γίνεται συγκλονιστικὸς ὅταν τοῦ ὑποδεικνύει τὸ κενὸ χῶρου κατάσπαρτου μὲ τὰ νεκρὰ σώματα τῶν βυζαντινῶν, ὅπου ἐμελλε νὰ κείτεται νεκρὸς καὶ ὁ ἴδιος ἂν δὲν εἶχε ἐπιδείξει ἐγκράτεια. Ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὴ διάσωσή του καὶ τὴν αἰώνια σωτηρία τῆς ψυχῆς του ζητεῖ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ πιστά.

Ἀκολουθεῖ ὁ Ἐπίλογος (στ. 74-92), ὅπου ἡ διήγηση ἐπανέρχεται στὰ δραματικὰ γεγονότα τοῦ 811 καὶ μᾶς δίδεται ἡ ἔκβαση τῆς μάχης καὶ ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου Α΄, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόδοση τῶν γεγονότων ἀπὸ τὸν σύγχρονο Θεοφάνη τὸν Ὁμολογητὴ καὶ ἓνα σύντομο χρονικόν. Ὁ Νικόλαος θὰ ἀποδώσῃ τὴ σωτηρία του σὲ θεία ἐπέμβαση, θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στράτευμα καὶ θὰ ἐνταχθεῖ σὲ μοναστήρι, ὅπου θὰ ἀναδειχθεῖ σὲ "διακριτικώτατον καὶ μέγαν πατέρα".

B. Ἡ δημιουργία καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς διηγήσεως

Ἡ πρώτη μορφή, ὅπως ἔχει δεῖξει ὁ καθηγητὴς Κομίνης, εἶναι ἡ ἐμβόλιμη παράθεση τῆς διηγήσεως στὸν ἀνώνυμο βίον τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ

Στουδίτου, πού γράφτηκε πιθανότατα σὰ τέλη τοῦ 9ου αἰώνα, λίγα χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἁγίου († 868). Θὰ πρέπει ἴσως νὰ συνδεθεῖ ἡ διήγηση μὲ τὴ μονὴ Στουδίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἀναπτύχθηκε μεγάλη δράση ἐναντίον τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Νικηφόρου Α΄, ἐξαιτίας τῶν οἰκονομικῶν μέτρων πού ἔλαβε καὶ τὰ ὁποῖα ἐπλητταν τὰ μοναστήρια. Ἡ παρεμβολή της στὸν βίο τοῦ Νικολάου Στουδίτου πού ἐξορίστηκε καὶ βασανίστηκε μαζί μὲ τὸν Θεόδωρο Στουδίτη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Μιχαῆλ Β΄ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τυχαία.

Ἡ ἐπόμενη φάση εἶναι ἡ ἀπόσπαση τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸν βίο τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Στουδίτου καὶ ἡ αὐτοτελῆς ὑπαρξή του σὲ χρόνο ὅμως πού ἀγνοοῦμε. Πάντως εὐρέθη σὲ χειρόγραφο τοῦ 11ου αἰώνα (Patm. 17, φφ. 201^r-204^r).

Τὸν 13ο αἰώνα τὸ κείμενο τῆς διηγήσεως ἀπαντᾶται σὲ πιὸ ἀπλή γλώσσα, ὄχι δημῶδη, σὲ παραλλαγή ἀνώνυμη στὸν κώδικα Ἱεροσολύμων, Τάφου 675, (φ. 137 ff.). Σὲ ἀκόμη ἀπλούστερη γλώσσα ἀπαντᾶ τὸν 15ο αἰώνα σὲ κώδικα πάλιν τῶν Ἱεροσολύμων, Παναγίου Τάφου 66, (φ. 194^r ff.). Ἀκολουθεῖ ἡ δημῶδης μορφή τοῦ β΄ μισοῦ τοῦ 16ου αἰώνα μὲ πολλές ἀπλουστεύσεις καὶ ἐπεξηγήσεις τοῦ κώδικα τοῦ Λονδίνου, (B.L. Add. 34,554, φφ. 141^v-144^r) πού ἐκδίδουμε ἐδῶ. Ἀκόμη μεταγενέστερος, τοῦ 17ου αἰώνα, εἶναι ὁ κώδικας τοῦ Βερολίνου (Berlin, quart. 16 (MS 314), φφ. 99^v-102^v). Τὸ κείμενο διασώζουν καὶ δύο Ἀθωνικοὶ κώδικες τοῦ 17ου (Ἰβήρων 488) καὶ τοῦ 18ου αἰώνα (Παντελεήμονος 789).

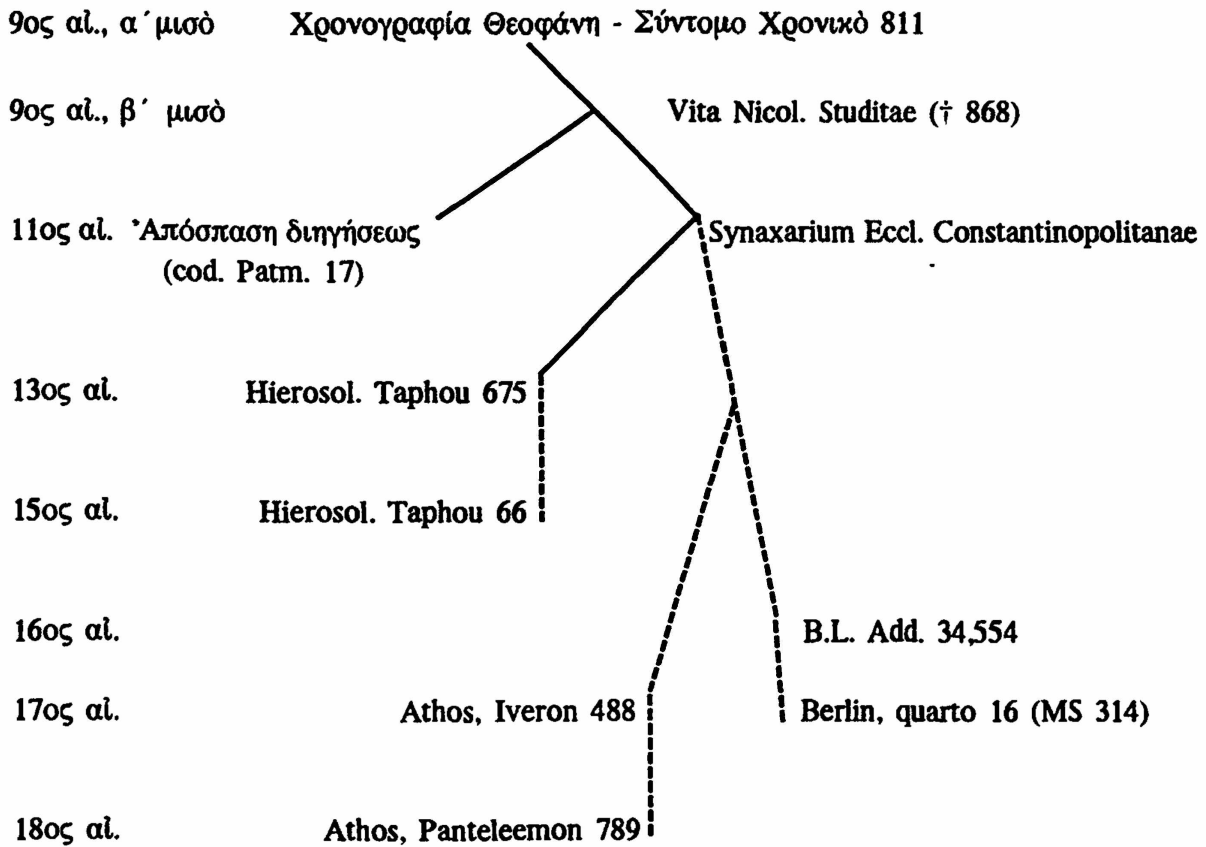
Τὸ κείμενο τῆς διηγήσεως ἐνωρὶς ἐντάχθηκε στὸ συναξάριο τῆς 24ης Δεκεμβρίου καὶ σώζεται σὲ χειρόγραφα τοῦ 11ου αἰώνα¹. Καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ ἀπλούστερο κείμενο τῶν συναξαρίων πού θὰ ἀποδοθεῖ σὲ γλώσσα δημῶδη τὸ κείμενο τῆς ψυχωφελοῦς διηγήσεως ἀργότερα².

1. Βλ. *Synaxarium*, σσ. 341-42, 21-343-44, 35.

2. Βλ. πιὸ κάτω, Παράρτημα Α, σ. 50.

Με βάση τα σωζόμενα χειρόγραφα θα μπορούσαμε να δώσουμε την πιο κάτω στεμματική παράσταση της παράδοσης του έργου:

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. τοῦ στρατοῦ: Στὸ Συναξάριο Κωνσταντινουπόλεως (24 Δεκ.) ἀναφέρεται ὡς “Νικολάου μοναχοῦ τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν”. Στὰ χφ ποικίλλει. Ἔτσι, στοὺς κώδικες Ἱεροσολύμων, Τάφου 675 (13ου αἰ.) καὶ Τάφου 66 (15ου αἰ.) ἔχουμε “Νικολάου μοναχοῦ τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν”. Στὸ χειρόγραφο τῆς μονῆς Ἰβήρων 488 (17ου αἰ.): “Νικολάου μοναχοῦ τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν διήγησις ὠφέλιμος λίαν”. Στὸν κώδικα τῆς μονῆς Παντελεήμονος του 18ου αἰ.: “Διήγησις ὠφέλιμος Νικολάου μοναχοῦ τοῦ στρατηότου”. Στὸ χειρόγραφο τοῦ Βερολίνου (Berlin, Königlichem Bibliothek, 314, quarto 16, φ. 99^v) (17ου αἰ.): “Νικολάου μοναχοῦ τοῦ στρατιλάτου”. Ἀλλὰ καὶ στὶς τοιχογραφίες ἀναφέρεται εἴτε ὡς στρατιώτης εἴτε ὡς “τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν”. Τέλος στὸ χειρόγραφο τῆς Πάτμου (Patmiacus 17, φ. 202^r) (11ου αἰ) φέρει τὸν τίτλο: “Περὶ τοῦ σχολαρίου”, ὅπως καὶ παρεκβατικά ἀναφέρεται στὸν βίο τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Στουδίτου (PG 105, στήλ. 893B).

5. σπαχῆς ὁ: πρωθύστερη ὀνομασία τοῦ βυζαντινοῦ ἱππέα στρατιώτη, στὸν ὁποῖο ἀποδίδεται ὁ τίτλος τοῦ ἱππέα τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Πβλ. τὸ χφ Βερολίνου, δ.π., φ. 99^v: τὸ ἄξιωμα σπαχῆς ἤγουν στρατιλάτης ἤγουν γιανίτζαρης.

16. μετ’ αὐτήν: ἡ χρῆση τῆς προθέσεως μετὰ μὲ αἰτιατικὴ ἐμφανίζεται καὶ σὲ πρῶιμα ποιητικὰ κείμενα κρητικῆς προελεύσεως. Βλ. Ν.Μ. Παναγιωτάκης, “Ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη”. Ποίημα προγενέστερο τοῦ 17ου αἰῶνα”, «Ἀρχές τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας», Πρακτικά Συνεδρίου ‘Neograeca medij Aevi’, Βενετία, 1993, σ. 267.

19. βάνω: τὸ ἀρχαῖο βάλλω (>βάλνω>βάνω). Βλ. Ε. Κριαρᾶς, Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημῶδους γραμματείας 1100-1669, τόμοι Α΄ - ΙΓ΄, Θεσσαλονίκη, 1969-94, τόμος Δ΄, σσ. 21-28.

22. δαιμονίζω: ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου δαιμονίζομαι. Βλ. Κριαρᾶς, Δ΄, σσ. 402-3.

44. Ῥωμαῖοι οἱ: οἱ βυζαντινοί, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν τὴν ἰδεολογία καὶ κληρονομία τῆς μιᾶς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

48-49. δεξιὸν ποδάρι ... ζερβόν: ἀναφορὰ στὴν εὐοίωνα καὶ δυσοίωνα ἐκβαση τῆς τύχης. Βλ. καὶ Κριαρᾶς, λ. δεξιός, Ε΄, σ. 16.3.

75-76. ἡμεροῦ: ἐπίρ. μεροῦ, ἀπὸ τὴν ἰδιωματικὴ γενικὴ (ἡ)μεροῦ(ς) τοῦ οὐσιαστικοῦ ἡμέρα. Βλ. Κριαρᾶς, Ζ΄, σ. 60.

91. διακριτικώτατος: ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθετο διακριτικός = συνετός καὶ φιλεύσπλαχνος. Βλ. Κριαρᾶς, Ε΄, σσ. 68-9.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Τὸ Συναξάριο τοῦ Νικολάου στρατιώτη (24 Δεκεμβρίου)¹

Νικολάου μοναχοῦ τοῦ ἀπὸ στρατιωτῶν, διήγησις ὠφέλιμος. Ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν Νικόλαος στρατιώτης γέγονε· καὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς σὺν τῷ στρατοπέδῳ. Καὶ διερχόμενος πρὸς ἐσπέραν κατέλυσεν ἐν πανδοχείῳ· καὶ συνδειπνήσας τῷ πανδοχεῖ καὶ προσευξάμενος, ἀνεκλίθη πρὸς ὕπνον. Καὶ περὶ δευτέραν ἢ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἢ τοῦ ὑποδεξαμένου αὐτὸν θυγάτηρ, σατανικῶ ἔρωτι τρωθεῖσα, ἐνυξέ τον δίκαιον πρὸς αἰσχρὰν μίξιν ἐφελκομένη. Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς αὐτήν· “Παῦσαι, γύναιον, τοῦ σατανικοῦ καὶ ἀθέσμου ἔρωτος καὶ μὴ θελήσης χρᾶναι τὴν παρθενίαν σου, κάμὲ τον ταλαίπωρον εἰς ἄδου πέταυρον ἀγαγεῖν”. Ἡ δὲ πρὸς μικρὸν ἀνεχώρησε, καὶ μετ’ ὀλίγον ἐλθοῦσα πάλιν ὤχλει τον δίκαιον. Ὁ δὲ ἅγιος ἀπέπεμψατο αὐτήν τὸ δεύτερον, ἐπιστίψας σφοδρῶς. Ἡ δὲ πάλιν ἀναχωρήσασα, ἐμβακχευομένη τῷ ἔρωτι ὑπέστρεψε πρὸς αὐτόν. Τότε ὁ ἅγιος λέγει πρὸς αὐτήν· “Ταλαίπωρε καὶ πάσης αἰσχύνης καὶ ἀναιδεΐας πεπληρωμένη, οὐχ ὄρας, ὅτι οἱ δαίμονες σὲ ταράσσουσιν, ἵνα καὶ τὴν ψυχὴν σου εἰς κόλασιν ἐμβάλωσι καὶ τὴν παρθενίαν σου διαφθείρωσι καὶ γέλωσ καὶ ὄνειδος πᾶσι καὶ τῇ συγγενείᾳ σου ἀποκαταστήσωσί σε; Οὐ βλέπεις ὅτι καγὼ ὁ ἐλάχιστος πρὸς ἔθνη βάρβαρα καὶ πόλεμον καὶ αἱμάτων ἐκχύσεις πορεύομαι, τοῦ Θεοῦ ἐνδυναμοῦντος με; Πῶς οὖν μίανω τὴν σάρκα, πρὸς πόλεμον ἀπερχόμενος;” Ταῦτα καὶ ἕτερα τοιαῦτα προσειπὼν αὐτῇ, ἀπεπέμψατο· καὶ ἀναστὰς καὶ προσευξάμενος, εἶχετο τῆς ὁδοῦ. Καὶ τῇ ἐπελθούσῃ νυκτὶ ὑπνοῦντος αὐτοῦ, ὄρα ἑαυτὸν εἰς εὐοπτον τόπον ἰστάμενον, καὶ πλησίον αὐτοῦ δυνάστην τινὰ καθεζόμενον καὶ τον δεξιὸν πόδα τῷ ἀριστερῷ ποδὶ ἐπικείμενον ἔχοντα, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· “Βλέπεις ἑκατέρου μέρους τὰ στρατεύματα;” Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· “Ναί, κύριε, ὄρῳ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι συγκόπτουσι τοὺς Βουλγάρους”. Καὶ λέγει ὁ φαινόμενος πρὸς τον δίκαιον· “Βλέψον πρὸς ἡμᾶς”. Καὶ προσβλεψάμενος εἶδεν αὐτόν τον δεξιὸν πόδα τῇ γῇ προσερείσαντα καὶ τον ἀριστερόν ἐπάνω τοῦ δεξιοῦ ἐπιθέμενον. Οὗ γενομένου, περιβλεψάμενος πάλιν ὁ δίκαιος πρὸς τὸ στρατόπεδον, βλέπει τοὺς ὑπεναντίους ἀφειδῶς συγκόπτοντας τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν συγκοπὴν, λέγει ὁ καθημένος τῷ στρατιώτῃ· “Κατανόησον ἀκριβῶς τὴν συγκοπὴν τῶν σκηνωμάτων καὶ λέγε μοι, τί τὸ ὀρώμενον”. Ὁ δὲ περιβλεψάμενος εἶδε πᾶσαν τὴν φαινομένην αὐτῷ γῆν νεκρῶν σωμάτων πεπληρωμένην, καὶ μέσον πάντων μιᾶς κοίτης λιβαδιαίαν χλοεράν. Καὶ λέγει αὐτῷ· “Κύριε, πᾶσα ἡ γῆ τῶν ἀφειδῶς κατακοπέντων Ῥωμαίων πεπληρωμένη ἐστὶν ἐκτὸς μιᾶς κοίτης”. Τότε ὁ φαινόμενος φοβερὸς εἶπε τῷ στρατιώτῃ· “Καὶ τί λογίξῃ εἶναι αὐτό;” Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· “Ἰδιώτης εἰμί, κύριε, καὶ οὐ γινώσκω”. Καὶ πάλιν πρὸς αὐτόν ὁ φοβερὸς· “Αὕτη ἡ γυμνὴ λιβάς, ἦν ὄρας μιᾶς κοίτης ἔχουσαν μῆκος, σὴ ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῇ ὠφειλες συγκοπῆναι μετὰ τῶν συστρατιωτῶν σου καὶ τεθῆναι ἐν αὐτῇ καὶ ἀναπληρῶσαι τὸ λείπον· ἐπεὶ δὲ τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ τον τρίπλοκον ὄφιν, τον εἰς

1. Ἐκδοσὴ Η. Delehaye, *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae*, Bruxellis, 1902, σ.σ. 341-42, 21-343-44, 35.

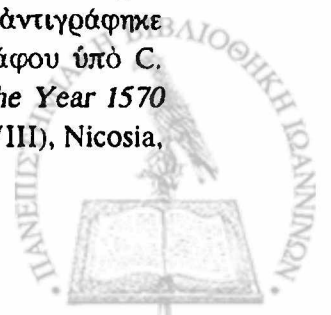

αἰσχρὰν μίξιν τρισσῶς προσπαλαίσαντα καὶ ἀποκτεῖναι μέλλοντα, εὐφυῶς ἀπὸ σοῦ ἀπετίναξας, ἰδοὺ σὺ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκ τῆς συγκοπῆς ταύτης ἠλευθέρωσας καὶ τῆς λιβάδος τὴν στρωμνὴν ἀμοιρον πεποίηκας καὶ τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι ἔσωσας. Λοιπὸν οὔτε φυσικὸς θάνατος σοῦ κυριεύσει ἐὰν γησίως μοὶ δουλεύσης". Ταῦτα ἑωρακῶς σύντρομος γενόμενος, διῆπνίσθη καὶ ἀναστὰς προσήξατο. Καὶ ὑποστρέψας μιᾶς ἡμέρας ὁδοῦ διάστημα ἀνήλθεν εἰς ὄρος· καὶ προσευχόμενος ἐδέετο τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ στρατοπέδου. Καὶ εἰσελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς κλεισοῦρας τῆς Βουλγαρίας, ἀνήλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ ὄρος, ὀλίγους ἐάσαντες εἰς παραφυλακὴν, πεντεκαίδεκα χιλιάδες μικρὸν τι πλεῖον ἢ ἔλασσον· οὓς καὶ κατασφάζαντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἐματαιώθησαν· ἀσυστρόφως γὰρ τῇ χώρᾳ προσρύντες, μικροῦ πᾶσα ἢ τῶν Ῥωμαίων παράταξις φόνου ἂν ἐγεγόνει παρανάλωμα, σὺν τῷ βασιλεὶ Νικηφόρῳ. Τότε ὁ δίκαιος τῆς ὀπτασίας ἀναμνησθεὶς καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, ὑπέστρεψεν ἐκεῖθεν κλαίων καὶ ὀδυρόμενος· καὶ ἀπελθὼν ἐν μοναστηρίῳ ἔλαβε τὸ ἅγιον σχῆμα καὶ τῷ Θεῷ γησίως δουλεύσας ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς γέγονε διακριτικώτατος καὶ μέγας πατήρ.

B. Τὸ Συναξάριο τῶν ἐν Βουλγαρία τελειωθέντων (26 Ἰουλίου 811)¹

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐν Βουλγαρία τελειωθέντων χριστιανῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως. Ὅς τῷ ἐννάτῳ χρόνῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας κατὰ Βουλγάρων ἐξελθὼν μετὰ πάντων τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ὄλης ἐταιρείας ἄμα καὶ τῷ υἱῷ Σταυρακίῳ καὶ Μιχαὴλ τῷ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρῷ, συμβαλὼν τούτοις καὶ κατὰ κράτος ἠττήσας καὶ τροπωσάμενος νίκην κατ' αὐτῶν περιφανεστάτην ἤρατο. Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ οὖν νίκῃ, τὴν φρένα κούφην ἔχων, ἐπαρθεὶς ἐκάθητο τρυφαῖς καὶ πότοις σχολάζων, τῶν πραγμάτων ἡμεληκῶς. Τοῦτο τοὺς περιλειφθέντας Βουλγάρους ἀναθαρρήσαι ἐποίησε· καὶ μιᾶ τῶν νυκτῶν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐπιπεσόντες στρατεύμασιν αὐτὸν τε βασιλέα ἄμα καὶ τῇ συγκλήτῳ πάσῃ, ἀφυλάκτοις οὖσι, κατέσχον καὶ πολὺν φόνον ἐν αὐτοῖς εἰργάσαντο, μὴ φεισάμενοι ὅσον τὸ εἰς αὐτοὺς ἦκον μηδενός, μηδ' αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος. Ἐντεῦθεν ὅσοι μὲν καιρίας τὰς πληγὰς ἐδέξαντο, αὐτίκα τοῦ βίου μεθίσταντο· ὅσοι δὲ μὴ θανασίμους πάνυ, κατὰ τῶν δασυτέρων χωρίων ἐχώρουν· ὅσοι δὲ ζῶντες ἐλήφθησαν, μυρίαὶ αἰκίας καὶ βασάνων ἰδέαις ἐπάλαισαν μὴ ἀνασχόμενοι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξομόσασθαι καὶ τῇ Σκυθῶν προσελθεῖν θρησκείᾳ. Ὡς δὲ οἱ μὲν ἐπέκειντο τὸ ἑαυτῶν ἐφετὸν ποιῆσαι καὶ τὸν Χριστὸν ἐξαρνήσασθαι αὐτοὺς ἀναγκάζοντες, οἱ δὲ σφοδρῶς ἀντείχοντο καὶ θανεῖν μᾶλλον ἢ προδοῦναι τὴν εὐσέβειαν ἰσχυρίζοντο, πολυτρόποις καὶ χαλεπαῖς βασάνοις ὑπεβλήθησαν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ξίφει τὰς κεφαλὰς ἐτμήθησαν, οἱ δὲ δι' ἀγχόνης τῆς παρούσης ζωῆς ἐξερράγησαν, ἄλλοι βέλεσι κατατρωθέντες πυκνοῖς τῶν τῆδε μετέστησαν, ἕτεροι φρουραῖς καὶ λιμῷ καταδικασθέντες οὕτω τὸν βίον κατέλυσαν, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδησάμενοι.

1. Βλ. *Synaxarium*, δ.π., στήλ. 846.4-848.9 καὶ στήλ. 837-38,45-57. Βλ. ἐπίσης *Acta Sanctorum Julii*, tom. V, Antverpia, 1727, σ. 484F. Πβλ. καὶ *Μηνολόγιον Βασιλείου Βουλγαροκτόνου*, PG 117, στήλ. 556. Παραλλαγή τοῦ συναξαρίου τῆς 26ης Ἰουλίου ὑπάρχει στὸν Κυπριακὸ κώδικα Paris, Gr. 1588, f. 266r, στήλ. B (ca. 1112 A.D.), ποὺ ἀντιγράφηκε ἀπὸ τὸν γραφέα Κλήμη στὴ μονὴ Ἱερέων. Βλ. τώρα περιγραφή τοῦ χειρογράφου ὑπὸ C. N. Constantinides and R. Browning, *Dated Greek Manuscripts from Cyprus to the Year 1570* (Dumbarton Oaks Studies XXX & Cyprus Research Centre Texts and Studies XVIII), Nicosia, 1993, σσ. 74-81 (πίν. 11).

SUMMARY

SAINT NIKOLAOS THE SOLDIER

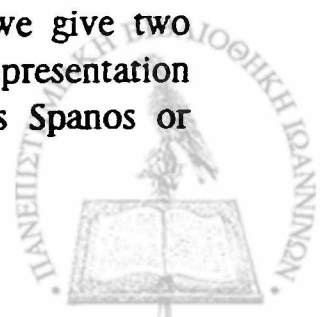
by

Costas N. Constantinides

Byzantine saints come from all levels of the society. The army is no exception and there are famous military saints, such as St. George and St. Theodore, or even protectors of cities, as is the case of St. Demetrios. Nikolaos the Soldier is a neglected second rate saint whose life is connected with historical events, namely the disastrous expedition of 811 of the Emperor Nikephoros I (802-811) who was accompanied by many members of the Byzantine nobility and high-ranking officers of the army, against Kroumos, the leader of the Bulgarians. Nikolaos' miraculous survival connected with an episode of continence before the battle of 26 July 811 gave the material for a salutary tale intended for reading in the monasteries, especially by the young monks.

St. Nikolaos was canonized early (24 December) and his short life was first incorporated in the *vita* of St. Nikolaos of Stoudion († 868). In the eleventh century the life appears independently but also in the *synaxarium* of the Great Church. It survives in a number of manuscripts dated from the eleventh to the eighteenth century scattered today in many libraries from Jerusalem to London and from Mount Athos to Berlin. The text of the *synaxarium* is given in a more simple language in the later manuscripts. During the sixteenth century and later St. Nikolaos the Soldier became popular and is represented in frescoes among the military saints, especially in the area of Epiros where he is found in a number of monasteries.

In this article we edit the text of Nikolaos' *narratio* from a sixteenth-century manuscript in the British Library (Additional 34.554, ff. 141^r-144^v), which preserves a vernacular text based on the *synaxarium*. We give a full palaeographical and codicological description of the manuscript and we attempt to follow the manuscript tradition of the text and establish the *stemma* of the surviving manuscripts. Finally in plates I-II we give two specimens: a) of the actual manuscript (i.e. f. 141^r) and b) the representation of the saint of *circa* 1542 in the monastery of St. Nikolaos Spanos or Philanthropēnōn on the island of Ioannina.

33^ο

Τού οὐσι πρὸς ἐμὲν γινώχας μαγαζούτου στρατοῦ. Δ' εσποτα. ^{2^ο καμβρι} ^{λότες}

Οὐσὸς ὁ ἀνηροῖς πρὸς ἐμὲν γινώχας. ἐ τὸν στρατὸν ἠρω
παχὲς, ἐβὼν τοῦ κρού ἐ τοῦτου ἐσποχέδα. ὁ μεις ὁς
τὸν κρόν ἐσὴγον. ἐ τὸν βασιχὲς γινέφορος. καὶ ἐσμε πὸχρον.

ἐ τὸν βουχρ. ἐπίταν καὶ αὐτοῦ ὁ στρατὸν ὁ νικῶν μετ
τοῦ φουθ' του. καὶ ὡς ἐπὶ γινέσ' ἡμῶν τὸν ἐβραδι' ἐσκαρ.
καὶ ἐμην γινέσ' ἐναξονόδρον ὁ πού κενάσω οἰξ' ἐνοί. ὁ δέοι
κακέρια ἐμηνου τοῦ ὁσπιδίου ἡ ἡμασε δι πνον καὶ ἐδὴ πνησε μετ
τοῦ στρατοῦ. ὁ ὁ στρατὸν ἠρω ἐν γινώχας ἐσμετὼ πρὸ
σευχάτου καὶ ἐπ' ἐξ ἡμῶν γινώχας ἐσμετὼ. ἔιχε δέ αὐτοῦ
ὁ οἰ κενέρις ἐμῶν κὸριν. καὶ ἡμῶν ἐξ ἡμῶν ἡμῶν ἐμῶν
λος. καὶ ἡμῶν πρὸς ἐμῶν ἐμῶν. καὶ ἐπὶ γινέσ' αὐτοῦ τὸν ἐμῶν

1. British Library, Additional 34,554, f. 141v (Σμίκρυνση 84%)
(By permission of the British Library)

2. Μονή Φιλανθρωπινών, Νάρθηκας, παράσταση Νικολάου στρατιώτη (ca. A.D. 1542)
 (Με ευγενική παραχώρηση της Η' Έφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων)